

dor i injectiu, com en l'acció del fibló o de la punta aguda del *picot*, sentim el contrast amb l'evocació que ens fa la vocal expandida i fonda d'una altra onomatopeia com TOKK- (> *tocar*), a diferència de l'evocació simbòlica de fet agut i incisiu acústicament, que executa la vocal agudíssima i («bruit perçant», «shrill», *sibilus*, xisclat): ço que ja no és pas onomatopeic, perquè no hi manca alguna remor, però no és tro ressonant el que hi ha en la percussió de l'eina que contundeix.

Es tracta de la mateixa arrel que ja tenim en llatí en *PICUS* 'pigot' nom d'un moixó, al·lusi al colpeig espetegant a què es dedica l'ocellet; en romànic aquesta onomatopeia es va crear de bell nou, aplicant-la ara a qualsevol mena d'espetegueig, i la idea de cop va anar-se desenvolupant en el sentit de ferir, perforar o punxar; és secundari i a nosaltres poc ens interessa el fet que en les llengües del ponent, l'abassegadora acció d'aquesta arrel onomatopeica vagi modificar progressivament el nom pre-romà del *BEC* dels ocells i aviram, fent-ne de primer el port., gall. i ast. *bico*, i consumant-ho després en el cast. *pico* (*de ave*), car la nostra llengua i les altres romàniques mantingueren les dues arrels ben separades.

L'onomatopeia es va crear, doncs, dues vegades, en llatí i en romànic: un primer cop, amb -c- simple llatina, d'on el ll. *PICUS*, d'on amb la normal evolució fonètica el cat. *pigot* (moixó), i el cat. dial. i gascò *pigassa* 'destral' —que en part també ha admès la segona variant amb -c- (infra)— així com en el cat. *pic* 'punt d'altre color' i el ll. *PĪCA* 'garsa': d'on el cat. *pigat*, *piga*, alludint als pics i coloracions vàries de la garsa, i dels animals i persones de pell pigallada. Després, un segon cop, sigui amb -cc- (compareu l'it. *piccare*), sigui amb consonant senzilla, però no afectada per la sonorització, a causa del caràcter onomatopeic del mot. D'aquest segon tipus vénen un gran nombre dels derivats catalans.

DERIV.: *Pic* [mj. S. XIII] com a nom de l'eina que serveix per picar la pedra i terra: «entraren sus e l va <1> l, e els vengren a les caves, e ls altres dessus, tant tro que la gitaren del val una vegada, e moltes, e passaren los cavadors ab *pics*, e guarnits, tro a les torres, e començaren de cavar, a pesar dels sarraïns, qui no u podien defendre: e meteren --- una torra en estolons, e meteren foc als estolons --- que la torre se fené», Jaume I (Ag., 117.13); semblantment en el pla d'atac a Almeria que preparaven els templers catalans de Lorca, a. 1309 (Finke, *Acta Ar.* III, 215). En una lletra del procurador reial de Rosselló al Batlle d'Estagell: «Per En Bñ. Duran del dit loc havem entès que vós --- lo forsat a tornar de nou un molí en lo dit loc, ab totes les ranes, *pichs* e altres coses al dit molí necessàries --- se obligaren --- ells haurien tornat lo dit molí ab ranes e totes ses a(s)ines --- al dit molí necessàries» a. 1384 (*RLR* XVI, 22): doncs uns pics o magalls que es devien usar per desenfangar el rec, el carcau o la bassa del molí. En Cerverí nom d'eina i 'picada': «ditz amorós --- encadena / mon ferm voler, on no pren maylls ne *pics*» i «no-m poc lenga nozer ne

far mals *pics*» (61/109.17, 7).

Molt desenrotllat fraseològicament i semàntica: *a pic de* 'a cop de' que a prop. de *pica* ja veurem en el S. xv en JRoig: «després de fer la terra *a pic de* magall, i de pujar-la a dalt de la rampa amb un carretonet, el rajoler ---», Coromines (*Presons*, 165); *de pic o de palada* pròpiament 'a cops de picot, o a terregades de pala', i figuradament 'per un mètode o altre, així o aixà': «a més de secretari, lo qu' equival a dir que manifesteja a son albir tot lo del comú, és hostaler y gavellayre, y a casa seva, *de pic o de palada*, hi van a raure tots els comarcans», MrnVayreda (amb mala grafia *pe-*, *Sang Nova* III, § 7, 199).

Figuradament *pic* 'copet, fet lleuger': en un llibre de geomància popular, anònim, del S. XIII: «tu auràs alguns de enemics / que ja no ls tembràs dos *pics*» (CaCandi, *MiscHiCat.* I, 168). I, tal com *cop* o l'it. ant. *fiata* ('buf'), prenen el sentit de 'vegada', també el català *pic* apareix regionalment amb aquest significat, més que més a Mall.: «Es jòc en perd a molts, si un s'en fa ric: / no cau tal sòrt en mil anys més que un *pic*», Ant. Ma. Cervera, c. 1780-1838 (*JMBover*, *Bi. EscrBal.* I, 185, v. 2); «me recorda d'haver-vos vist altres *pics*», PdAPenya (*IdOr* I, 87); «es pobres que són amics / de balls i vaiverejar, / arriben a anà a captar: / així ho he vist molts de *pics*», Bart. Ferrà (*Els Calçons d. M. L.* IV, *IdOr* I, 14). *Altre pic* 'de nou': «es torrent, després de Sa Coma Feresta, entra dins Massanella *altre pic*», Mancor (1964); el plural, naturalment es pronuncia amb -ts: «dos o tres *pís*» Sóller (1953), *mòl de pís* 'sovint' Deia (1964). «No 's pòden fer dues coses en un *pic*», «tot eu pagarà ab un *pic*» dites proverbials (que el DFgra. parafraseja amb «no se puede repicar y andar a la procecion» i «todo lo pagará junto», pp. 607a i 613b).

També ho trobem en algun escr. de la Muntanya del Princ., i en algun estilista més innovador, ho hem sentit a gent del CpTarr. i el *DAg.* el cita a Bna. el 1822; «abans era un gust: jo havia vistes cobrar deu-centes unses, totes d'un *pic*», MrnVayreda (*Puny*. I VI, 114 (93)), i de nou p. 134 (4.ª ed.); «És de Barcelona la Ben Plantada, i ningú no la coneix? --- No se l'ha trobada a cap funeral? Els peripatètics matinals del Passeig de Gràcia no l'han albirada ni un *pic*? A hora baixa, no és compareguda mai al passeig de cotxes?», E. d'Ors (Bna. 1911), I, p. 16 (només és que aquests *hora baixa* i *és compareguda* ens obren les orelles); «allí he resat no sé quants *pichs*, en les quatre raonades, de bigotis a la paret», Em. Vilanova (O. C. II, 161). No fou, doncs, estrany al cat. central, si bé s'antiquà aviat en el parlar de Bna.

Ampliant dades. *Pic* 'picada (d'insecte)' mj. S. XIII «ben saps que les abelles fan *pic* amar com fel», Guill. de Cervera, 393b; «los *pics* de les mosques, vespes e abelles», *Decam.* VIII, § 7 (476.24, trad. *trafittura*); 'fibló': «lo rey de les abelles; lo *pic* o *fibló*: aculeus, abelles que no tenen *pic* ni fan fruyts: *fucus*» (OPou, *ThPu.*, 88); sembla, doncs, que per a ell, *pic* fos l'equivalent val. del *fibló* del cat. central. 'Picada de rèptil': «Sant Roc de Candell --- preserva l'eixam / resguarda